Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

11 septembrie 2019*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Contracte de credit pentru consumatori – Directiva 2008/48/CE – Articolul 16 alineatul (1) – Rambursare anticipată – Dreptul consumatorului la o reducere a costului total al creditului, care constă în dobânda și în costurile aferente duratei restante a contractului”

În cauza C-383/18,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku (Tribunalul Districtual Lublin-Wschód din Lublin, cu sediul în Świdnik, Polonia), prin decizia din 28 mai 2018, primită de Curte la 11 iunie 2018, în procedura

Lexitor sp. z o.o.

împotriva

Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. Franciszka Stefczyka,

Santander Consumer Bank S.A.,

mBank S.A.,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, doamna C. Toader (raportoare), și domnii A. Rosas, L. Bay Larsen și M. Safjan, judecători,

avocat general: domnul G. Hogan,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. Franciszka Stefczyka, de P. Chojecki, de P. Skurzyński, radcowie prawni, și de M. Kowara, adwokat;

– pentru Santander Consumer Bank S.A., de P. Kończal, de P. Muciek și de J. Wojnarowska, radca prawny;

* Limba de procedură: polona.

– pentru mBank S.A., de A. Opalski, radca prawny;

– pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, în calitate de agent;

– pentru guvernul spaniol, de S. Jiménez García, în calitate de agent;

– pentru Comisia Europeană, de A. Szmytkowska, de G. Goddin și de C. Valero, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 23 mai 2019,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului (JO 2008, L 133, p. 66, rectificări în JO 2009, L 207, p. 14, în JO 2010, L 199, p. 40, și în JO 2011, L 234, p. 46).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul a trei litigii între Lexitor sp. z o.o. (denumită în continuare „Lexitor”), pe de o parte, și Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. Franciszka Stefczyka (denumită în continuare „SKOK), Santander Consumer Bank S.A. (denumită în continuare „Santander Consumer Bank”) și, respectiv, mBank S.A. (denumită în continuare „mBank”), pe de altă parte, în legătură cu reducerea costului total al creditelor de consum ca urmare a rambursării anticipate a acestora.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 87/102/CEE

3 Articolul 8 din Directiva 87/102/CEE a Consiliului din 22 decembrie 1986 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind creditul de consum (JO 1987, L 42, p. 48, Ediție specială, 15/vol. 1, p. 252), care a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2008/48 cu efect de la 11 iunie 2010, prevedea:

„Consumatorul are dreptul de a îndeplini obligațiile care îi revin în temeiul unui contract de credit înainte de termenul stabilit în contract. În acest caz, în conformitate cu normele adoptate de către statele membre, consumatorul are dreptul la o reducere echitabilă a costului total al creditului.”

Directiva 2008/48

4 Considerentele (7), (9) și (39) ale Directivei 2008/48 enunță:

„(7) Pentru a facilita apariția unei piețe interne eficiente în domeniul creditelor de consum, este necesar să se prevadă un cadru comunitar armonizat într-o serie de domenii fundamentale. Având în vedere dezvoltarea continuă a pieței creditului de consum și mobilitatea crescândă a cetățenilor europeni, o legislație comunitară anticipativă, care să poată fi adaptată la formele

viitoare de credit și care să permită statelor membre un grad corespunzător de flexibilitate în procesul de punere în aplicare, ar trebui să faciliteze elaborarea unei legislații moderne în domeniul creditului de consum.

[…]

(9) O armonizare completă este necesară pentru a se asigura tuturor consumatorilor din Comunitate un nivel ridicat și echivalent de protecție a intereselor lor și pentru crearea unei veritabile piețe interne. […]

[…]

(39) Consumatorul ar trebui să aibă dreptul de a-și îndeplini obligațiile înainte de data convenită în contractul de credit. În caz de rambursare anticipată, parțială sau totală, creditorul ar trebui să fie îndreptățit la compensare pentru costurile legate direct de rambursarea anticipată, luând în calcul, de asemenea, orice economii realizate de creditor în legătură cu creditul. Cu toate acestea, pentru a determina metoda de calcul al compensațiilor, este important să se respecte mai multe principii. Calcularea compensației datorate creditorului ar trebui să fie transparentă și inteligibilă pentru consumatorii care se află deja în stadiul precontractual și, în orice caz, în timpul executării contractului de credit. În plus, metoda de calcul ar trebui să fie ușor de aplicat de către creditori, iar autorităților competente ar trebui să li se faciliteze supravegherea asupra modului de stabilire a compensației. […]”

5 Potrivit articolului 3 din această directivă:

„În sensul prezentei directive se aplică următoarele definiții:

(a) «consumator» înseamnă o persoană fizică care, în cadrul operațiunilor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale comerciale sau profesionale;

[…]

(g) «costul total al creditului pentru consumatori» înseamnă toate costurile, inclusiv dobânda, comisioanele, taxele și orice alt tip de costuri pe care trebuie să le suporte consumatorul în legătură cu contractul de credit și care sunt cunoscute de către creditor, cu excepția taxelor notariale; costurile pentru serviciile accesorii aferente contractului de credit, în special primele de asigurare, sunt incluse, de asemenea, în cazul în care obținerea creditului sau obținerea acestuia potrivit clauzelor și condițiilor prezentate este condiționată de încheierea unui contract de servicii;

[…]”

6 Articolul 16 din directiva menționată, intitulat „Rambursarea anticipată”, prevede:

„(1) Consumatorul trebuie să aibă dreptul să se libereze în tot sau în parte de obligațiile sale în baza unui contract de credit, în orice moment. În aceste cazuri, acesta trebuie să aibă dreptul la o reducere a costului total al creditului, care constă în dobânda și în costurile aferente duratei restante a contractului.

(2) În cazul rambursării anticipate a creditului, creditorul este îndreptățit la o compensație rezonabilă și justificată în mod obiectiv pentru eventualele costuri legate direct de rambursarea anticipată a creditului cu condiția ca rambursarea anticipată să intervină într-o perioadă în care rata dobânzii aferente creditului este fixă.

O astfel de compensație nu poate fi mai mare de 1 % din valoarea creditului rambursată anticipat, dacă perioada de timp dintre rambursarea anticipată și rezilierea convenită a contractului de credit este mai mare de un an. În cazul în care perioada nu este mai mare de un an, compensația nu poate depăși 0,5 % din valoarea creditului rambursat anticipat.

(3) Nu se solicită o compensație pentru rambursare anticipată în cazul în care:

(a) rambursarea a fost realizată ca urmare a executării unui contract de asigurare care are drept scop asigurarea riscului de neplată;

(b) contractul de credit este acordat sub forma unei facilități de tip «descoperit de cont» sau

(c) rambursarea anticipată intervine într-o perioadă în care rata dobânzii aferente creditului nu este fixă.

(4) Statele membre pot prevedea că:

(a) o astfel de compensație poate fi solicitată de creditor numai cu condiția ca suma rambursată anticipat să depășească pragul definit de legislația națională. Pragul în cauză nu poate depăși suma de 10 000 [de euro] pe orice perioadă de douăsprezece luni;

(b) creditorul poate pretinde în mod excepțional o compensație mai mare dacă poate dovedi că prejudiciul suferit ca urmare a rambursării anticipate depășește suma stabilită în conformitate cu alineatul (2).

În cazul în care compensația solicitată de creditor depășește prejudiciul suferit în mod efectiv, consumatorul poate solicita o reducere corespunzătoare.

În acest caz, prejudiciul constă în diferența dintre rata dobânzii convenită inițial și rata dobânzii la care creditorul poate da cu împrumut pe piață suma rambursată anticipat la momentul rambursării anticipate și ia în considerare efectul rambursării anticipate asupra costurilor administrative.

(5) Orice compensație nu depășește cuantumul dobânzii pe care consumatorul ar fi plătit-o în perioada dintre rambursarea anticipată și data convenită pentru încetarea contractului de credit.”

7 Potrivit articolului 22 din aceeași directivă, intitulat „Armonizarea și natura imperativă a prezentei directive”:

„(1) În măsura în care prezenta directivă conține dispoziții armonizate, statele membre nu pot menține sau introduce în legislația lor națională dispoziții diferite față de cele stabilite în prezenta directivă.

[…]

(3) Statele membre se asigură, de asemenea, că dispozițiile pe care le adoptă în transpunerea prezentei directive nu pot fi eludate, ca urmare a modului în care sunt formulate contractele, în special prin integrarea tragerilor sau a contractelor de credit care intră în domeniul de aplicare al prezentei directive în contracte de credit al căror caracter sau scop ar face posibilă evitarea aplicării acestei directive.”

Dreptul național

8 Ustawa o kredycie konsumenckim (Legea privind creditul de consum) din 12 mai 2011 (Dz. U. nr. 126, poziția 715), în versiunea sa relevantă pentru litigiile principale (denumită în continuare „Legea privind creditul de consum”), transpune în ordinea juridică poloneză Directiva 2008/48.

9 Potrivit articolului 5 punctul 6) din legea menționată, noțiunea „costul total al creditului” este definită ca vizând toate costurile pe care consumatorul este obligat să le plătească în cadrul contractului de credit, în special dobânda, costurile, comisioanele, taxele și marjele care sunt cunoscute de creditor, precum și costurile pentru serviciile accesorii, în special asigurările, cât timp plata acestora este necesară pentru obținerea creditului sau pentru obținerea acestuia în condițiile propuse, cu excepția taxelor notariale suportate de consumator.

10 În conformitate cu articolul 49 alineatul 1 din această lege, în cazul rambursării totale a creditului anterior termenului prevăzut în contract, costul total al creditului este redus cu valoarea costurilor corespunzătoare duratei restante a contractului, chiar dacă consumatorul le-a suportat înainte de rambursare.

Litigiile principale și întrebarea preliminară

11 Cele trei litigii principale, conexate de instanța de trimitere, au la origine încheierea unor contracte de credit de consum între un consumator, în sensul articolului 3 litera (a) din Directiva 2008/48, și SKOK, Santander Consumer Bank și, respectiv, mBank. Fiecare dintre contractele de credit prevedea plata către instituția bancară în cauză a unui comision a cărui valoare nu depindea de durata contractului menționat, și anume 1 591,35 de zloți polonezi (PLN) (aproximativ 380 de euro), 4 845 PLN (aproximativ 1 150 de euro) și, respectiv, 3 070,40 PLN (aproximativ 730 de euro).

12 După ce au efectuat rambursarea anticipată a creditelor lor, consumatorii au cesionat către Lexitor, societate de drept polonez care oferă servicii juridice consumatorilor, creanțele pe care le dețineau față de instituțiile bancare, rezultate din rambursarea anticipată.

13 Ulterior, Lexitor, în calitatea sa de cesionar al creanțelor, a solicitat SKOK, Santander Consumer Bank și mBank rambursarea unei părți din valoarea comisioanelor plătite de consumatori, majorată cu dobânzi de întârziere.

14 Întrucât instituțiile de credit nu au dat curs acestor cereri, Lexitor a sesizat instanța de trimitere, la 8 ianuarie 2018, la 29 decembrie 2017 și la 26 februarie 2018, cu trei cereri având ca obiect obligarea Santander Consumer Bank, a SKOK și, respectiv, a mBank la plata unei părți din aceste comisioane, corespunzătoare duratei restante a contractelor de credit, precum și a dobânzilor de întârziere.

15 Pârâtele din litigiile principale au formulat opoziție împotriva somațiilor de plată pronunțate de instanța de trimitere.

16 Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, într-o situație precum cea în discuție în litigiile principale, dreptul consumatorului la reducerea costului total al creditului în cazul rambursării anticipate a acestuia, prevăzut la articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48, privește de asemenea costurile care nu depind de durata contractului. În acest temei, ea subliniază că, deși anumite instanțe poloneze au răspuns negativ la această întrebare, pe baza Legii privind creditul de consum, o altă instanță a dat, în schimb, un răspuns afirmativ, întemeindu-se pe o interpretare a acestei legi în lumina articolului 16 din această directivă.

17 Instanța de trimitere consideră că acest articol trebuie interpretat în sensul că reducerea costului total al creditului include costurile care nu depind de durata contractului. În opinia sa, această interpretare ar permite protejarea intereselor consumatorului și ar garanta echilibrul dintre părți. În cazul unei rambursări anticipate a contractului, creditorul ar putea reutiliza suma rambursată pentru a acorda un nou credit și pentru a beneficia astfel de un nou comision. În plus, soluția contrară ar risca să conducă la o practică în care creditorii ar aplica numai costuri independente în mod formal de durata contractului de credit pentru a evita ca acestea să fie vizate de reducerea costului total al creditului.

18 În aceste condiții, Sąd Rejonowy Lublin-Wschód w Lublinie z siedzibą w Świdniku (Tribunalul Districtual Lublin-Wschód din Lublin, cu sediul în Świdnik, Polonia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 16 alineatul (1) coroborat cu articolul 3 litera (g) din Directiva [2008/48] trebuie interpretat în sensul că, în situația realizării unei rambursări anticipate a sumelor datorate în temeiul unui contract de credit, consumatorul are dreptul la o reducere a costului total al creditului, inclusiv a costurilor a căror valoare nu depinde de durata acestui contract de credit?”

19 Instanța de trimitere a solicitat de asemenea judecarea cauzei potrivit procedurii accelerate prevăzute la articolul 105 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții. Această cerere a fost respinsă prin Ordonanța președintelui Curții din 17 septembrie 2018, Lexitor (C-383/18, nepublicată, EU:C:2018:769).

Cu privire la întrebarea preliminară

20 Cu titlu introductiv, trebuie precizat că împrejurarea că litigiile principale opun numai profesioniști nu împiedică aplicarea Directivei 2008/48. Astfel, după cum a arătat domnul avocat general la punctul 24 din concluziile sale, domeniul de aplicare al acestei directive nu depinde de identitatea părților din litigiul în cauză, ci de calitatea părților contractului de credit. Or, în speță, creanțele care fac obiectul litigiilor principale rezultă din trei contracte de credit de consum încheiate între trei consumatori și cele trei pârâte din litigiile principale și au fost cesionate reclamantei din litigiile principale după rambursarea anticipată a contractelor menționate.

21 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că dreptul la o reducere a costului total al creditului în cazul unei rambursări anticipate a acestuia include și costurile care nu depind de durata contractului.

22 Articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48, citit în lumina considerentului (39) al acesteia, prevede dreptul consumatorului de a rambursa anticipat contractul și de a beneficia de o reducere a costului total al creditului, care constă în dobânda și în costurile aferente duratei restante a contractului.

23 În ceea ce privește noțiunea „costul total al creditului”, articolul 3 litera (g) din directiva menționată o definește ca vizând toate costurile, inclusiv dobânda, comisioanele, taxele și orice alt tip de costuri pe care trebuie să le suporte consumatorul în legătură cu contractul de credit și care sunt cunoscute de creditor, cu excepția taxelor notariale. Această definiție nu conține, așadar, nicio limitare referitoare la durata contractului de credit în cauză.

24 În această privință, astfel cum reiese în special din cererea de decizie preliminară și din observațiile prezentate atât de pârâtele din litigiile principale, cât și de celelalte părți interesate din prezenta cauză, referirea la „durata restantă a contractului” care figurează la articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48 ar putea fi interpretată atât în sensul că costurile vizate de reducerea costului total al creditului sunt limitate la cele care depind în mod obiectiv de durata contractului sau la cele care sunt prezentate de creditor ca raportându-se la o etapă specifică a încheierii sau a executării contractului,

cât și în sensul că metoda de calcul care trebuie să fie utilizată pentru a face această reducere constă în luarea în considerare a tuturor costurilor suportate de consumator, a căror valoare este ulterior redusă în mod proporțional cu durata restantă a contractului.

25 O analiză comparativă a diferitor versiuni lingvistice ale articolului 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48 nu permite să se determine conținutul exact al reducerii costului total al creditului pe care o prevede. Astfel, pe de o parte, versiunile în limbile neerlandeză, polonă și română ale acestei dispoziții sugerează o reducere a costurilor legate de perioada restantă a contractului („*een verlaging van de totale kredietkosten, bestaande uit de interesten en de kosten gedurende de resterende duur van de overeenkomst*”, „*obniżki całkowitego kosztu kredytu, na którą składają się odsetki i koszty przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy*” și „*o reducere a costului total al creditului, care constă în dobânda și în costurile aferente duratei restante a contractului*”). Pe de altă parte, versiunile în limbile germană și engleză ale dispoziției menționate se caracterizează printr-o anumită ambiguitate și lasă să se creadă că costurile legate de această perioadă servesc drept indicație pentru calcularea reducerii („*das Recht auf Ermäßigung der Gesamtkosten des Kredits, die sich nach den Zinsen und den Kosten für die verbleibende Laufzeit des Vertrags richtet*” și „*reduction consisting of the interest and the costs for the remaining duration of the contract*”). Versiunea în limba italiană a aceleiași dispoziții evocă, la fel ca versiunea în limba franceză, dobânda și costurile „datorate” („*dovuti*”) pentru durata restantă a contractului. În sfârșit, versiunea în limba spaniolă a articolului 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48 impune o reducere care include costurile corespunzătoare duratei restante a contractului („*una reducción del coste total del crédito, que comprende los intereses y costes correspondientes a la duración del contrato que quede por transcurrir*”).

26 Cu toate acestea, potrivit jurisprudenței constante a Curții, este necesar ca această dispoziție să fie interpretată nu numai în funcție de termenii ei, ci și în funcție de contextul său, precum și de obiectivele urmărite de reglementarea din care ea face parte (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iulie 2019, Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände, C-649/17, EU:C:2019:576, punctul 37).

27 În ceea ce privește contextul, trebuie amintit că articolul 8 din Directiva 87/102, care a fost abrogată și înlocuită prin Directiva 2008/48, prevedea că, „în conformitate cu normele adoptate de către statele membre, consumatorul are dreptul la o reducere echitabilă a costului total al creditului”.

28 Astfel, trebuie să se constate că articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48 a concretizat dreptul consumatorului la o reducere a costului creditului în caz de rambursare anticipată, înlocuind noțiunea generală de „reducere echitabilă” cu cea mai precisă de „reducere a costului total al creditului” și adăugând că această reducere trebuie să vizeze „dobânda și costurile”.

29 În ceea ce privește obiectivul Directivei 2008/48, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, aceasta urmărește să garanteze o protecție ridicată a consumatorului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 iunie 2019, Schyns, C-58/18, EU:C:2019:467, punctul 28 și jurisprudența citată). Acest sistem de protecție se întemeiază pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 aprilie 2016, Radlinger și Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, punctul 63).

30 Pentru a garanta această protecție, articolul 22 alineatul (3) din Directiva 2008/48 impune statelor membre să se asigure că dispozițiile pe care le adoptă în transpunerea acestei directive nu pot fi eludate ca urmare a modului în care sunt formulate contractele.

31 Or, efectivitatea dreptului consumatorului la reducerea costului total al creditului ar fi diminuată dacă reducerea creditului s-ar putea limita la luarea în considerare doar a costurilor prezentate de creditor ca depinzând de durata contractului, din moment ce, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 54 din concluziile sale, costurile și repartizarea acestora sunt determinate în mod unilateral de bancă, iar facturarea costurilor poate include o anumită marjă de profit.

32 În plus, astfel cum subliniază instanța de trimitere, limitarea posibilității de reducere a costului total al creditului doar la costurile legate în mod expres de durata contractului ar crea riscul ca unui consumator să i se impună plăți nerecurente mai ridicate la momentul încheierii contractului de credit, întrucât creditorul ar putea fi tentat să reducă la minimum costurile care depind de durata contractului.

33 Pe de altă parte, astfel cum a subliniat domnul avocat general la punctele 53 și 55 din concluziile sale, marja de manevră de care dispun instituțiile de credit în facturare și în organizarea lor internă face, în practică, foarte dificilă determinarea de către un consumator sau de către o instanță a costurilor legate în mod obiectiv de durata contractului.

34 Trebuie adăugat că faptul de a include în reducerea costului total al creditului costurile care nu depind de durata contractului nu este de natură să dezavantajeze în mod disproporționat creditorul. Astfel, trebuie amintit că interesele acestuia din urmă sunt luate în considerare, pe de o parte, prin intermediul articolului 16 alineatul (2) din Directiva 2008/48, care prevede în beneficiul creditorului dreptul la o compensație pentru costurile legate eventual direct de rambursarea anticipată a contractului, și, pe de altă parte, prin intermediul articolului 16 alineatul (4) din această directivă, care oferă statelor membre o posibilitate suplimentară de a se asigura că compensația este adaptată condițiilor creditului și ale pieței pentru a proteja interesele creditorului.

35 În sfârșit, este necesar să se arate că, în cazul unei rambursări anticipate a creditului, creditorul recuperează în avans suma împrumutată, aceasta din urmă fiind astfel disponibilă pentru încheierea, dacă este cazul, a unui nou contract de credit.

36 Ținând seama de ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea preliminară că articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48 trebuie interpretat în sensul că dreptul consumatorului la reducerea costului total al creditului în caz de rambursare anticipată a creditului include toate costurile impuse consumatorului.

Cu privire la cheltuielile de judecată

37 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 16 alineatul (1) din Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului trebuie interpretat în sensul că dreptul consumatorului la reducerea costului total al creditului în caz de rambursare anticipată a creditului include toate costurile impuse consumatorului.

Semnături